

Přírodopisné motivy na českých komunálních vlajkách a praporech

VI. Neobvyklé motivy

Poslední díl seriálu o přírodopisných motivech na českých komunálních vlajkách je věnován přírodním prvkům obecně a nejrůznějším zvláštnostem, které bychom na komunálních symbolech snad ani nečekali. V poslední době se totiž objevuje množství nových, původně neheraldických figur, které využívají nejen přirozené souvislosti s mluvícími názvy obcí, ale navíc zdůrazňují pěstování různých plodin, případně jejich charakteristický krajinný výskyt. Autoři s oblibou kladou na listy vlajek klasy obilí, ovoce, lesní plody, víno, chmel, občas i zeleninu a houby. Obdobně se nebojí rozšířit a zpestřit návrhový repertoár o hmyz, štíry, hady, ještěrku nebo trilobita. V závěru tohoto článku se zmíníme též o nevšedních bájných netvorech, dracích a chimérách, které vznikaly spojováním běžných zvířat nebo byly od nich odvozeny, a tak mají mezi přírodními motivy na komunálních vlajkách přece jen určité oprávnění. Následující rozdělení do podkapitol bylo opět použito pouze pro lepší orientaci čtenářů a nejde o třídění heraldické ani vexilologické.

Obilí a jiné zemědělské plodiny

Obilné klasy patří v naší komunální symbolice k vůbec nejčastějším motivům, máme jich na vlajkách 162. Pozoruhodné však je, že v minulosti klas nepatřil ke klasickým heraldickým obecním figurám, nevyskytoval se na šlechtických erbech a jen výjimečně se objevil na znacích městských. Do české heraldiky a vexilologie klasy ve velkém počtu pronikají až po r. 1990 právě ve spojitosti se zaváděním obecních symbolů. Obilí přirozeným způsobem charakterizuje zemědělství a určuje tak převažující ráz symbolů mnoha obcí. Zajímavé také je, že většina klasů je na vlajkách kreslena žlutě, tedy ve zrající podobě, v 10 případech jsou zelené, v 6 bílé a ve třech překvapivě červené. Klasickou ukázkou použití tohoto motivu je vlajka obce Bílsko (obr. 1) z okresu Olomouc od J. Loudy z r. 2003, kde kombinace žlutých klasů s bílými klíny (vexilologicky nahrazujícími heraldické kužele ze znaku olomouckých arcibiskupů) jednoznačně obec charakterizuje i územně. Někdy postačí k vyjádření zemědělského rázu krajiny jediný klas, pro jistotu však

umocněný několika volky jako v případě obce Val (viz obr. 2) v okrese Rychnov nad Kněžnou. Klasy bývají vykresleny téměř vždy v obecné podobě a názvu, pouze Ovesné Kladruby v okrese Cheb a Rataje v okrese benešovském mají klasy ovesné; pšeničné klasy převzalo na svou vlajku z r. 1992 podle historického městského znaku město Nýřany v okrese Plzeň – sever a v r. 2000 Klášterec nad Ohří v okrese chomutovském, opět podle původního městského znaku. Z dalších obilnin se na vlajkový list dostalo proso seté (*Panicum miliaceum*), a to jako mluvící symbol obce Prosenice (obr. 3) v okrese Přerov v r. 1995 na křídlech dravého ptáka.

Doposud žádný návrhář neuznal za vhodné zařadit kukuřici, čočku nebo fazole mezi obecní heraldické figury našich komunálních symbolů. Pouze Hracholusky v okrese Rakovník mají od r. 1999 na vlajce dva zkřížené žluté lusky.

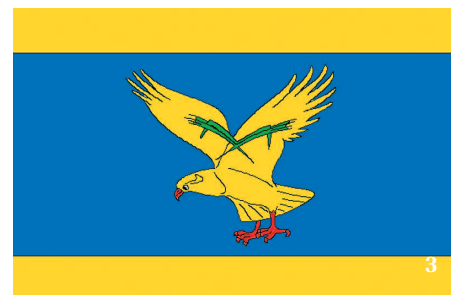
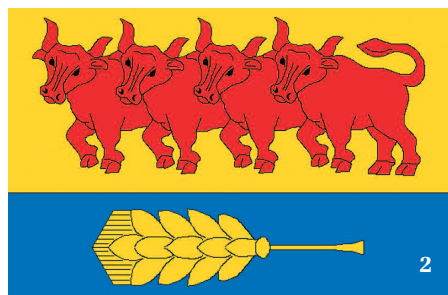
Zahraniční vexilologové asi s údivem sledují, jak se na našich obecních vlajkách stále více objevují pro ně nezvyklé nové figury. Obec Roudná v českobudějovickém okrese se např. proslavila pěstováním zeli

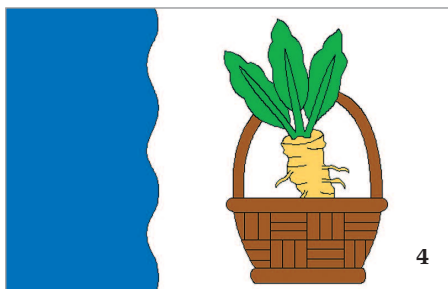
natolik, že zelná hlávka se v r. 2010 objevila na její vlajce od M. Daňka. Obdobně kořen křenu ozdobil v r. 2008 nejen vlajku obce Křenek (obr. 4) v okrese Praha – východ od J. Tejkala, ale v r. 2003 také vlajky obcí Křenovice v okrese Přerov a Hlízov v okrese Kutná Hora, obě od M. J. V. Pavlů. V případě Hlízova se však předlohou stala historická obecní pečeť. Jako místní převažující hospodářská plodina se na vlajce obce Řepiště v okrese Frýdek–Místek objevila řepa, česnek na vlajce Dolní Němčí v okrese Uherské Hradiště a uřatý výhonek chřestu na vlajce Trboušan v okrese Brno – venkov. Stonky lnu na vlajkách obcí Svijanského Újezdu z libereckém okrese a Police v okrese Šumperk dokumentují převažující místní pěstování lnu pro průmyslové zpracování.

K důležitým plodinám nesporně patří chmel otáčivý (*Humulus lupulus*), který se objevuje celkem ve 12 případech, přirozeně na obecních vlajkách v severozápadních Čechách, kde se tradičně pěstuje. Na vlajkových listech je vždy zpodobňován šišticemi se stonky nebo šlahouny, častěji žlutými než zelenými. Vtipně působí „mluvící“ list vlajky obce Hořesedly v okrese Rakovník z r. 2004 od V. Krůty, kde na zeleném kopci pod chmelovými ratolestmi sedí žena a muž. Mezi zajímavé symboly patří vlajka malé obce Očihov (obr. 5) v okrese Louny od M. J. V. Pavlů s neobvyklým spojením chmelového stonku s korunovaným hadem, převzatým z erbu předbělohorských majitelů obce rytířů Hrobčických z Hrobčic. Vlajka, která byla udělena v lednu 2007, se zapsala do historie našich komunálních symbolů tím, že koncem r. 2010 vlála na nejvýhodnější výspě eurasijského kontinentu ve Vladivostoku. Dovezl ji tam po transsibijské magistrále bývalý ředitel školy v Blšanech a očihovský občan J. Tríska za účasti České televize Brno, která natočila dokumentární film Epochální výlet pana Trísky do Ruska. Cesta byla splněním jeho životního snu – projet Sibiří jako kdysi za občanské války jeho dědeček-legionář. Ve vladivostockém přístavu po dohodě s kapitánem ruského vojenského plavidla Krasnyj vimpěl (nyní námořního muzea Tichooceánské flotily ruského válečného loďstva) J. Tríska osobně vztyčil vlajku Očihova na zádi plavidla.

Vinná réva a hrozny

Obdobným, velmi početným a územně určujícím motivem jako obilné klasy jsou obecné figury stonků vinné révy s hrozny nebo ještě častěji jednotlivých vinných hroznů. Pokud najdeme ve znaku nebo na vlajce tyto prvky, jde s největší pravděpodobností o symboly jihomoravských obcí a měst, případně z dalších moravských

1 Obilné klasy na vlajce obce Bílsko v okrese Olomouc z r. 2003

2 Zdůraznění zemědělského rázu krajiny obilným klasem a skupinou volů – mluvčím symbolem na vlajce obce Val v okrese Rychnov nad Kněžnou z r. 2005

3 Zkřížené zelené klasy prosa na křídlech dravého ptáka jako mluvčící znamenají na vlajce obce Prosenice v okrese Přerov z r. 1995

4 Košík s křenem na mluvčící vlajce obce Křenek z okresu Praha – východ z r. 2008

5 Vlajka obce Očihov, okres Louny, z r. 2007 se stonkem chmelu značícím jeho pěstování a s korunovaným hadem z erbu bývalých majitelů obce, rytířů Hrobčických z Hrobčic

6 Dva modré hrozny na vlajce obce Kly v okrese Mělník z r. 2009 představují dvě části obce, Kly a Záboří, modrý vlnitý pruh symbolizuje Labe.

7 Vykořeněný stoněk vinné révy s listy na vlajce obce Smolnice v okrese Louny z r. 2010 podle znaku roudnického kláštera augustiniánů kanovníků, kterým obec ve středověku patřila.

8 Jednoduchá a výrazná vlajka s jablkem obce Holovousy, okres Jičín, z r. 1996, kde se nachází Výzkumný a šlechtitelský ústav ovocnářský.

9 Unikátní figura spojuje jablko s hruškou na vlajce obce Babice v okrese Uherské Hradiště z r. 2010 a připomíná místní konzervářskou produkci.

regionů. Výjimku tvoří jen několik českých lokalit, kde se ovšem vinná réva kdysi také pěstovala nebo ještě pěstuje. Patří mezi ně např. obec Kly (obr. 6) v okrese Mělník s vlajkou od J. Tejkala. Vinná réva, která se řadí mezi nejstarší kulturní rostliny, inspirovala svou podobou umělce po celém světě nejen k výtvarnému využití, ale i v náboženské symbolice. Kompozice zatočených stonků s listy a různě pojatými hrozny, celé keře, případně samostatné hrozny můžeme dobře sledovat i na listech našich vlajek. Autoři návrhů si občas svou práci ulehčují a jako symbol vinařské lokality jim postačí jen jednotlivý hrozen, většinou žlutý, někdy bývá realisticky modrý i zelený. Ke zdůraznění vinařského

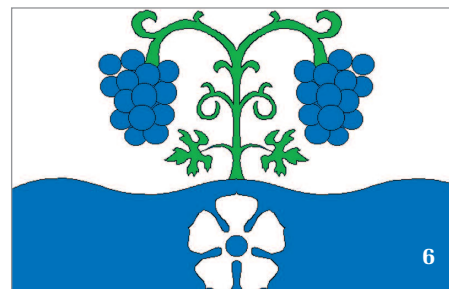
charakteru obcí také doplňují listy vlajek typickými vinařskými noži – kosíři. Originálním způsobem je řešena vlajka městské části Brno – Líšeň, na níž je znázorněn vinařský lis s hrozny.

Vlajek s touto tematikou máme 156, listy vinné révy jsou na nich prakticky vždy kombinovány s hrozny, jen na vlajce obce Smolnice (obr. 7) z okresu Louny z r. 2010 byl použit vykořeněný žlutý stoněk révy doplněný v dalším poli obilným klasem, což by mělo naznačovat různorodost místního zemědělství. Vinná réva na smolnické obecní vlajce však nemá původ v místním pěstování, ale je znakem roudnického kláštera augustiniánů kanovníků, objeveným pod stropní omítkou presbytáře kostela sv. Bartoloměje ve Smolnici v r. 2009. Šlo o významný objev, který heraldicky ověřuje vlastnictví obce roudnickým klášterem v údobí před husitskými válkami.

Ovoce a lesní plody

Obliba pěstování ovoce v českých zemích se odráží na výskytu těchto plodů na obecních vlajkách. Nejčastěji se objevují jablka, a to jak samostatně, tak na jabloních, které jsou tímto způsobem zároveň kresebně definovány. Máme celkem 29 vlajkových listů s touto tematikou. Vlajka městyse Lhenice z okresu Prachatice od P. Fencla z r. 2008 je moderně vexilologicky pojatá a jako jediná představuje jablko rozpuhlené. To je tu derivátem jabloně z historického znaku a značí dlouhou tradici místního ovocnářství. Výrazná je také vlajka obce Holovousy v Podkrkonoší (obr. 8), okres Jičín, kde se od konce 18. stol. pěstuje proslulá odrůda holovouský malináč. Jablko však není červené, ale žluté, protože vlajka byla odvozena od znaku, na kterém nesmí být položena barva na barvě. Od r. 1951 je v obci na bývalém zámku umístěn Výzkumný a šlechtitelský ústav ovocnářský.

O něco méně máme vlajek s hruškami, je jich pouze 11. Jde opět o obce s mluvčími názvy jako Hruška v prostějovském okrese a dvě obce Hrušky v okrese Břeclav a Vyškov, vždy s jedním až třemi žlutými plody. Pouze v jednom případě jsou na vlajkovém listu plody zelené, a sice na žluté hrušce vlajky Peřimova v okrese semilském

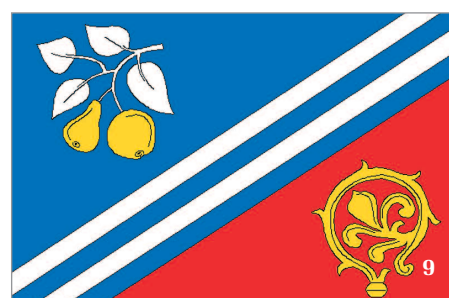
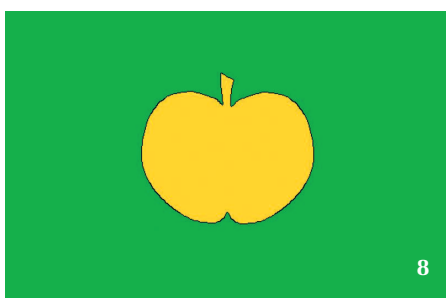

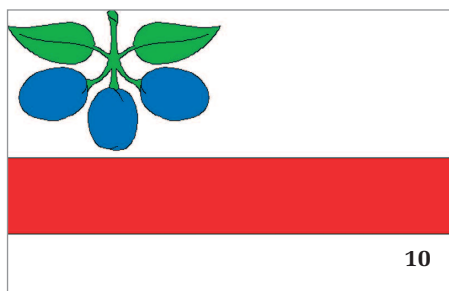
od M. J. V. Pavlů z r. 2007. Tradiční ovocnářskou produkci dokumentuje vlajka obce Babice (obr. 9) v okrese Uherské Hradiště, na níž unikátní obecní figura spojující jablko s hruškou na jedné ratolesti s bílými listy reprezentuje široký sortiment místní konzervářské firmy.

Švestek v podobě plodů zavěšených na ratolestech nebo větvích s listky se na vlajkové listy dostalo 6. Vesměs připomínají jejich pěstování v okolí a následnou výrobu povidel, kompotů a tradiční slivovice pálené např. v obci Borotín v blanenském okrese. Jako mluvčící název byl plod švestky na vlajce použit jen u obce Horní Slivno (obr. 10) v okrese Mladá Boleslav. Pěstování merunek bylo zatím dokumentováno pouze na vlajce obce Prackovice nad Labem v okrese litoměřickém z r. 2005, kde je znázorněno oddělenou větví s plody, listy i květy.

Symbolů využívajících na vlajkových listech drobných plodů je nesrovnatelně méně. Potvrzuje to vlajka obce Krňan (viz obr. 11) v okrese Benešov z r. 2010, která jako jediná nese jahodník se třemi svěšenými plody a dvěma trojicemi listů po stranách stonku. Její autor S. Kasík umístil na vlajkový list právě jahodník, protože tato oblast se považuje za kolébku velkopěstování jahod v Čechách. Již v r. 1912 přivezl z USA Rudolf Strimpl, správce nedalekého dvora Chlístov v Teletíně, sadbu polních jahod, které pak dodával převážně na zámek Konopiště pro potřeby rodiny arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. Pěstování se v okolí rychle ujalo, produkce rostla i po r. 1918 a přinášela značné příjmy prodejem jahod do Prahy, kam je dovážely nákladní lodě po Vltavě. Prosperita pokračovala ještě po 2. světové válce a místní jahody získaly dokonce v r. 1962 zlatou medaili na 1. mezinárodní výstavě ovoce a zeleniny socialistických států v Erfurtu.

Z lesních plodů se povýšení na obecní symboly dočkaly jen maliny, borůvky a brusinky. Pouze čtyři obce využily maliny (ostružiník maliník – *Rubus idaeus*). Jde výlučně o lokality s mluvčími názvy – Malenice, Malenovice, Malínky a Malinová. Je však zajímavé, že návrháři vždy zvolili vlajky s bílým listem, na který umísťovali

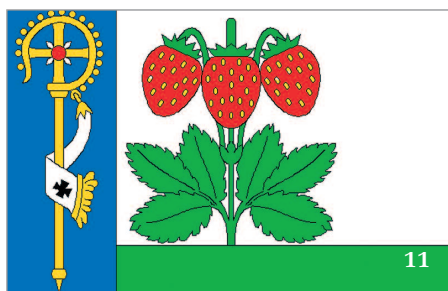

10

různé sestavy malinových plodů. Další lesní plody na obecních vlajkách jsou zastoupeny vždy pouze jedním exemplářem. Obec Horka z okresu Chrudim se pyšní od r. 2007 borůvkovým keřem (brusnice borůvka – *Vaccinium myrtillus*), který charakterizuje okolní lesy bohaté na tyto porosty; podobně byl použit keř brusinky (*V. vitis-idaea*) na vlajce obce Rynoltice v okrese libereckém v r. 2011. Autorem obou návrhů byl S. Kasík.

Nevelkou frekvenci výskytu má též slivoň trnka (*Prunus spinosa*), nápaditě je využita jen na vlajce obce Podkopná Lhota ve zlínském okrese (obr. 12). Celoplošná modrá barva listu značí charakteristickou barvu plodů (je nutno ale dodat, že se v místním nářečí jako trnky označují též švestky) a zároveň představuje ovocnářství, které se v této oblasti úspěšně rozvíjelo již od konce 18. stol.

Vždy jen jedenkrát jsou na vlajkách zastoupeny drobné plody hlohu (*Crataegus*) – hložinky, a to na vlajce obce Hlohovčice v okrese domažlickém z r. 2004, nebo jeřabiny – plody jeřábu obecného (*Sorbus aucuparia*) na vlajce obce Žeraviny v okrese Hodonín z r. 2003. V obou případech jde opět o ilustraci mluvicích názvů obcí. Pro pořádek musíme připomenout trs jeřabin na heraldické vlajce kraje Vysočina, užívané od r. 2002. O jeřábu oskeruši (*S. domestica*) jsme se zmiňovali již v minulém dílu seriálu v souvislosti s vlajkou obce Zlámanec, nyní jen doplníme, že nevelké plody jsou zřetelně též na vlajce obce Jenčice v okrese litoměřickém z r. 2002. Třebaže bez černý (*Sambucus nigra*) patří u nás k nejrozšířenějším keřům, nalezneme jeho plodenství pouze na vlajce obce Bzová v okrese Beroun z r. 2011, kde opět připomíná název obce, stejně jako kvetoucí snítka vřesu obecného (*Calluna vulgaris*) na vlajce obce Vřesina v okrese Opava z r. 1998. A konečně jediný plod růže šípkové (*Rosa canina*), tedy šípek, dominuje na vlajce obce Nesuchyně v okrese rakovnickém, kterou navrhl M. Fiala v r. 2002. Dvě obecní vlajky inspirované stejným názvem obce Dřínov, z nichž první z r. 2000 má celkem 18 vlajek se šíškami borovice, a to jak u obcí Borová Lada, Boreč, Borek, Borová, Bory a Bo-

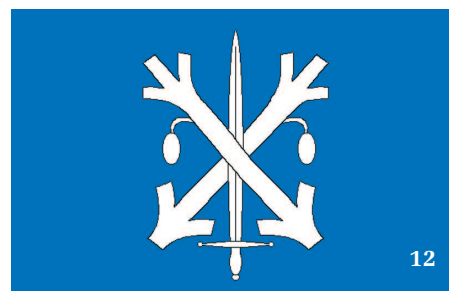
11

ných soudkovitých plodů dřínu obecného (*Cornus mas*) – dřínky na oddělené snítce s listy, nebo na stromě.

Motiv ořechů se na vlajce obcí dostal jen velice málo. Nepřekvapuje, že hnědý vlašský ořech se zeleným oplodím nese od r. 1997 vlajka obce Velký Ořechov (obr. 13) z okresu Zlín od M. J. V. Pavlů, obdobně jako vlajka obce Dřešín v okrese Strakonice, kde tři puklé ořechy představují vzrostlé ořešáky černé (*Juglans nigra*) na katastru obce. Zbývajících 6 vlajek s motivem ořechů obcí Leskovec, Leština, Líšný, Chvalnov – Lísky a Synalov zdobí ořechy lísky obecné (*Corylus avellana*). Nejvýraznější z nich je vlajka obce Lišany (obr. 14) z okresu rakovnického od V. Krůty z r. 2001.

Je zajímavé, že plody dubů a buků patří k poměrně početné skupině obecných figur, které se na komunálních symbolech objevují. Vyobrazení žaludů ať samostatných nebo v kombinaci s větvemi a listy máme celkem 47, bukvic jen pět, zřejmě protože jsou kresebně méně výrazné než žaludy, a tedy i obtížněji zobrazitelné. Obou plodů, podobně jako listů různých dřevin, používají autoři návrhů jako derivátů stromů v okolí příslušných obcí a tím připomínají existenci kdysi rozlehlých dubových a bukových porostů na našem území. Na komunální symboly tyto deriváty tematicky nejčastěji přecházejí z obecních historických pečeti jako v případě obce Mikulčice (obr. 15) v okrese hodonínském, nebo přímo jako mluvicí symboly podle názvů obcí, např. Dubá, Dubčany, Dubicko, Dubno. Nápaditě těchto motivů použil S. Kasík u obce Kořenov v okrese Jablonec nad Nisou, kde nechal dubové větévky s žaludy vyrůst z vykořeněného pařezu. Bukvice jako deriváty buků byly výlučně použity jako mluvicí symboly u Bukova, Bukoviny a Bukovan. Nejvýraznější vlajkou s tímto motivem je vlajka obce Bukvice v okrese Jičín od J. Tejkala z r. 2006.

Je až neuvěřitelné, jak zastoupení šišek na komunálních symbolech odráží charakter naší krajiny. Oproti jediné vlajce s jedlovou šíškou u obce Díly v okrese Rakovník z r. 2000 máme celkem 18 vlajek se šíškami borovice, a to jak u obcí Borová Lada, Boreč, Borek, Borová, Bory a Bo-

12

10 Jediná mluvicí vlajka se švestkami z r. 2004 náleží obci Horní Slivno v okrese Mladá Boleslav.

11 Jahodník na vlajce Krňan v benešovském okrese z r. 2010 značí tradiční úspěšné místní pěstování jahod.

12 Modrá barva a trnkové větve s plody představují na vlajce obce Podkopná Lhota v okrese Zlín z r. 1995 místní vegetaci trnek, případně i švestek.

13 Vlašský ořech s puklým oplodím na mluvicí vlajce obce Velký Ořechov v okrese Zlín z r. 1997

14 Lískový oříšek na vlajce obce Lišany v okrese Rakovník z r. 2001

15 Výrazný převod původního pečetiho znamení – vykořeněné dubové větve na působivé vlajce obce Mikulčice v okrese Hodonín z r. 2009

16 Mluvicí vlajku s václavkami mají Václavy v okrese Rakovník od r. 2003.

17 Vlajka obce Vršovice v okrese Louny s figurou hříbu satana (*Boletus satanas*) z r. 2005 připomíná národní přírodní památku Velký vrch.

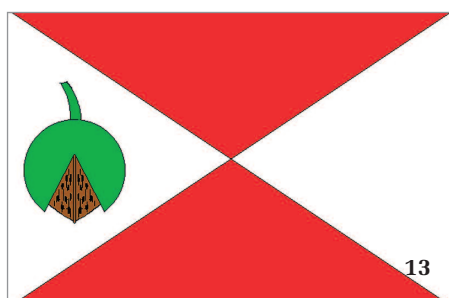
18 Včela jako symbol píle a pracovitosti na vlajce obce Staré Těchanovice, okres Opava, z r. 2003, připomíná místní včelařství a původní obecní pečť.

19 Chroust na mluvicí vlajce obce Rostoklaty v okrese Kolín z r. 2007

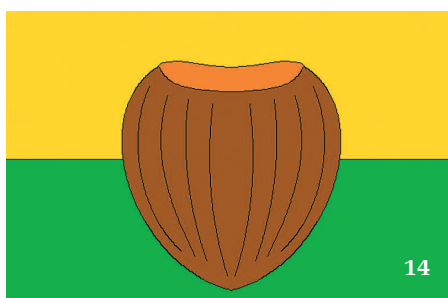
20 Trilobit z místního naleziště na vlajce obce Skryje v okrese Rakovník z r. 1998

21 Bájný drak probodnutý svatojiřským praporem na vlajce obce Bořitov, okres Blansko z r. 2003

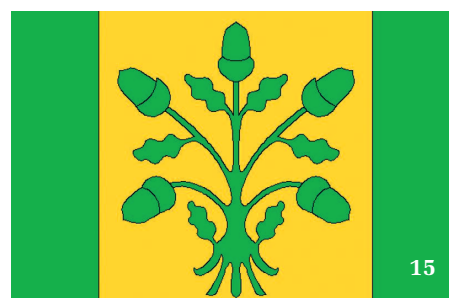
rovy, tak u dalších, kde značí vždy místní výskyt borových hájů. Zajímavé je, že návrháři symbolů neprojeví vůbec zájem o šišky smrku, a pokud chtěli vyjádřit u nás nejčastější smrkové porosty, užili k tomu vyobrazení stromů (viz 5. část seriálu). Na vlajce obce Římov v okrese České Budějovice z r. 1998 působí poněkud exoticky šiška borovice pinie. Ta se na list vlajky dostala jako botanická náhrada místní poutní kapličky, která má vrchol střechy zakončený právě typickou piniovou šíškou. Od vzniku křesťanství byla pinie považována za strom života, její stylizované šišky označovány za fons vitae čili

13

14

15

pramen života a často se používaly v architektuře jako stavební ukončovací prvek.

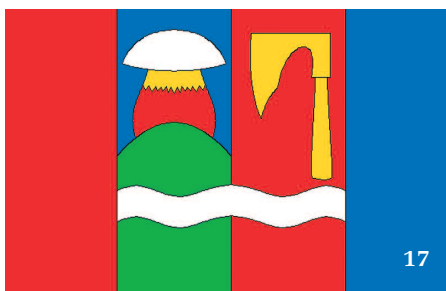
Houby

Mezi velmi oblíbené patří u nás houby, ale kupodivu se objevují jen na třech vlajkových listech. Možná, že si je místní zastupitelé jako své symboly raději nevybírají, aby nepřilákali cizí houbaře. Byly tak použity pouze u mluvících názvů obcí, a to v r. 2009 u obce Hřibiny-Ledská v okrese Rychnov nad Kněžnou a u obce Václavy (obr. 16) v okrese Rakovník. Hřib satan (*Boletus satanas*) použil S. Kasík jako novou obecnou figuru na vlajce obce Vršovice (obr. 17) v okrese Louny v r. 2005. Na katastru obce se totiž nachází Velký vrch, kde je bohatý výskyt teplomilných druhů hub, zejména hřibů a muchomůrek. Lokalita byla proto v r. 1989 vyhlášena za národní přírodní památku.

Hmyz a jiní bezobratlí, plazi a další neobvyklé motivy

Na obecních vlajkách nacházíme někdy i hmyz. Nejčastěji jde o včely jako klasické a oblíbené symboly píle a pracovitosti, občas je doplňují úly. Se včelami existuje 11 vlajek a dvě s úly. Jsou mezi nimi také obce s mluvícími názvy, jako Včelákov v okrese Chrudim, kde na poněkud přeplněném listu obecní vlajky najdeme úly dokonce tři. Na vlajku obce Bynovce v děčínském okrese byly umístěny tři včely, které značí výskyt divokých včel v okolí, jsou ale také náznakem původního německého mluvícího, později počeštěného názvu obce (včela – die Biene). Také na dalších vlajkách včely a úly vždy značí chov včel a souvisejí většinou s původními pečatními znameními, jako např. u obce Staré Těchanovice (obr. 18) v okrese Opava od J. Tejkala z r. 2003.

Chrousti nás překvapují na dvou vlajkách, obce Chříč v okrese Plzeň – sever z r. 2002 a obce Rostoklaty (viz obr. 19) v kolínském okrese od S. Kasíka, kam se chroust dostal jako mluvící znamení, protože původní středověký název obce zněl Chroustoklaty. Mezi další druhy hmyzu patří figura komára, kterou se nebálí na svou vlajku položit občané městské části Ostravy – Komárova v r. 2001, a mluvící

symbol sršně na vlajce obce Srch v okrese Pardubice z r. 2004, nebo vyobrazení dospělce jepice na vlajce obce Tlustice v okrese Beroun z r. 2003, vesměs od S. Kasíka, který podobné přírodní motivy ve své tvorbě často využívá.

Na vlajce obce Nehodí v okrese karlovarském z r. 2004 je další zvláštnost – vyobrazení štíra, které tu připomíná nedaleký kopec Štírek. Podobu štíra nese také vlajka obce Slatinice v okrese Olomouc z r. 1993 od J. Loudy, kam se zřejmě dostala jako léčebný symbol místních nejstarších moravských lázní.

Unikátní je u nás (ve srovnání se zahraničím) použití paleontologických nálezů zkamenělin na katastrech obcí ke zvýraznění listů jejich vlajek. V Evropě má ve znaku trilobita jen anglické město Dudley, o zkamenělinách na vlajkách informace nemáme. Vyobrazení trilobitů nesou dokonce tři vlajky, nejstarší a nejvýraznější je vlajka obce Skryje (viz obr. 20) v okrese Rakovník z r. 1998, další se objevily na symbolech městyse Jince v okrese příbramském v r. 2008 (významné naleziště, podobně jako Skryje) a obce Čelechovice na Hané v okrese Prostějov. Také pražská městská část Lochkov využila možnosti tvorby komunálních symbolů, neboť v r. 2001 M. Mysliveček položil do modrého žerďového pruhu vlajkového listu tři ulity pravěkého hlavonožce *Lechritrochoceras trochoides*.

Jistými raritami na vlajkách jsou hadi – kromě výše zmíněné vlajky Očíhova se vyskytují na mluvící vlajce obce Plazy v okrese Mladá Boleslav z r. 2007. Dále se objevují na čtyřech obecních vlajkách, kam se dostali z pečatních vyobrazení nebo z erbů bývalých majitelů obcí. Nezvyklá je též obecní figura ještěrky (doprovázená figurou jelena) na vlajce městyse Ostrov nad Oslavou v okrese Žďár nad Sázavou z r. 2001.

Nečekanou raritou na vlajce obce Příšov v okrese Plzeň – sever z r. 2006 je vyobrazení bílé sopky s černým kráterem připomínající místní zajímavý geologický útvar zvaný Příšovská homolka, což je nejjižnější sopka v Čechách z období mladších třetihor – pliocénu. Naprosto nezvyklé a ojedinělé, ovšem celkem smysluplné je

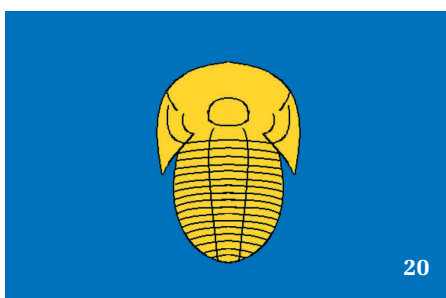

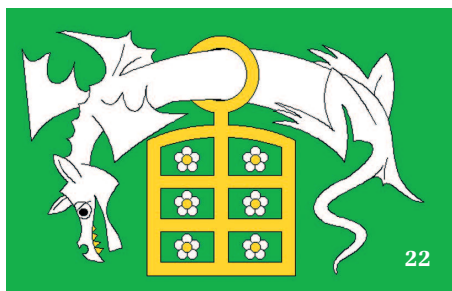
zařazení svazku kleští mezi obecní figury na vlajce obce Mrtník v okrese Plzeň – sever z r. 2004 od V. Šáfra. Název obce totiž pochází ze staročeského názvu pro odumřelou část lesního porostu čili mrtě, která se používala jako stelivo pod dobytek. Ve střední Evropě nesporně překvapuje velbloud na vlajce Plzeňského kraje, kam se dostal jako derivát z městského znaku Plzně. Dvouhrbý velbloud odkazuje na epizodu z husitských válek, kdy při obléhání Plzně husitským vojskem jeho obránci koncem r. 1433 ukořistili velblouda darovaného husitům polským králem.

Nestvůry a bájná zvířata

Na závěr se zmíníme o různých nepřírodných obecních heraldických a vexilologických figurách, které se díky převodům z městských a obecních znaků nebo šlechtických erbů poměrně často objevují na komunálních vlajkách. Nejčtenější jsou draci, vyskytují se na 17 vlajkách. Jejich podoba je jednoznačně dána heraldicky, mají tělo ještěra, dvě nohy, netopyří křídla, hlavu psa a dlouhý ocas zakončený ostnem. Významově mají obvykle návaznost na místní kostel zasvěcený sv. Jiří, případně bývají přeneseni z původních pečatí, jako např. u obce Litobratřice v okrese Znojmo, kde však má drak neheraldicky nohy čtyři. Souvislost draka se sv. Jiřím je možné vyjádřit i zkratkou, jako na vlajce Bořitova v okrese Blansko od M. J. V. Pavlů, kde je drak dvakrát probodnutý kopím se svatojiřským praporem (obr. 21). Na vlajce obce Luková (obr. 22) v okrese Ústí nad Orlicí od Z. Velebného z r. 2004 zase najdeme draka protaženého rostem – atributem sv. Vavřince, drak je atributem sv. Markéty. Zmíněné symboly svatých odkazují na dvě kaple zasvěcené místním patronům obce. Červený drak na vlajce obce Mírová v okrese Karlovy Vary byl převzat jako osobní symbol zakladatele řádu cisterciáků Bernarda z Clairvaux. Starší název obce zněl totiž Monichhof, což byl původně opevněný středověký dvorec, založený mnichy cisterciáky z nedalekého bavorského kláštera ve Waldassenu.

Mezi bájná netvory patří např. gryfové, v heraldice oblíbená zvířata, vzniklá spojením orlice se lvem a symbolizující spo-

22

lečnou vládu nad vzduchem a zemí. Obdivovat je můžeme na 10 komunálních vlajkách. Odlišnou kresebnou podobu má gryf obce Hradec nad Svitavou (obr. 23) v okrese svitavském, liší se od ostatních dvojitým ocasem. Byl převzat z obecní pečeti z r. 1650 a navazuje na původní název obce – Greifendorf. Další nestvůra, harpyje, je vlastně orlicí s dívčím obličejem a poprsím a má ji u nás od r. 2006 na své vlajce jen obec Čejov v okrese Pelhřimov. Ještě neobvyklejším bájným zvířetem je astrologický kozoroh, jehož druhou polovinu těla tvoří rybí ocas. Tato figura na vlajce obce Semanína (obr. 24) z okresu Ústí nad Orlicí je odkazem na erb místního rodáka Mikoláše Šúdy ze Semanína, významného hvězdáře, matematika a spisovatele, který byl ve 20. letech 16. stol. děkanem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Elegantně vyhlížejících jednorožců (unicornus) máme na komunálních vlajkách celkem 7 a navíc jednu hlavu na vlajce obce Dobříč v okrese Praha – západ. Tato zvířata měla od antiky podobu bílého jelena s jedním šroubovitě zkrouteným rohem a byla symbolem čistoty a síly; středověká heraldika změnila jejich podobu na koně s koží bradkou a lvím ocasem. Na vlajkové listy u nás přechází většinou z městských znaků, jako třeba na vlajce města Žirovnice (obr. 25) v okrese Pelhřimov z r. 1995, navržené autorem tohoto seriálu. O něco méně bylo jako komunálního symbolu použito okřídlených koní pegasů. Máme je na čtyřech vlajkách. Orlice vyrůstající z plamenů se nazývá fénix a má opět starověký původ. Tohoto bájného ptáka, který byl považován za jednu z podob slunce, převzala i křesťanská symbolika jako atribut Kristova vzkříšení. Vyskytuje se pouze na jediné vlajce, a to obce Zabušany v okrese Teplice z r. 2002.

Bůh větru Boreas byl jako neobvyklý mluvící symbol použit na vlajce Větrušic (obr. 26) v okrese Praha – východ v r. 2002. A nakonec je třeba se zmínit o zcela výjimečném netvorovi na vlajce města (původně městečka) Česká Třebová (obr. 27) v okrese Ústí nad Orlicí, který byl převzat z jeho starobylého znaku doloženého od 17. stol. Unikátní podobu tu tvoří vykračující černý kohout s lidskou vousatou hla-

25

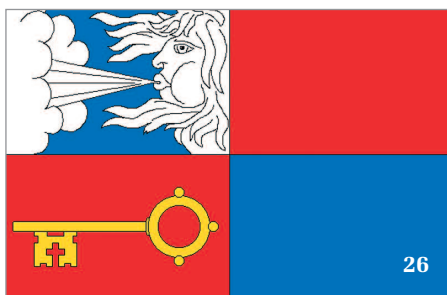

23

vou se špičatým, tzv. židovským kloboučkem zakončeným bambulí. Bohužel českotřebovský znak patří k záhadným znakům, u nichž není doložen ani věrohodně vysvětlen vznik. Podle jedné pověsti přý městský písař ztratil pečetiďlo a měl být za trest popraven. Zachránil ho však kohout, který zmizelé pečetiďlo vyhrabal na smetišti. Jde sice o dobře vymyšlený, ale naprosto nepravděpodobný příběh, protože nepřicházelo v úvahu, že by městečko mohlo být za nedbalost odměněno udělením znaku.

Závěrem seriálu

Shrňme-li na závěr poznatky získané poměrně širokým rozbořením přírodních motivů na komunálních vlajkách České republiky, zjišťujeme několik zajímavých skutečností. Změna politického režimu v naší zemi a návrat k demokratickým zásadám po r. 1989 umožnily českým, moravským a slezským obcím, městyším, městským částem a městům si svobodně volit vlastní symboly. Tuto možnost dodnes využila již více než polovina všech lokalit v České republice, přičemž je důležité, že náměty komunálních symbolů jsou konzultovány s odborníky – muzejníky a archiváři, a poté většinou zadávány zkušeným heraldikům. Vypracované návrhy schválené zastupitelstvy posuzují experti sněmovního podvýboru, kteří je doporučují, nebo nedoporučí k udělení, čímž se zaručí jejich kvalitní provedení. Při vlastní tvorbě symbolů autoři vycházejí převážně z historických podkladů, často souvisejících s erbovními heraldickými figurami bývalých šlechtických majitelů, nebo z atributů světců, jimž byly zasvěceny místní kostely a kaple. Poslední dobou se stále více využívají přírodní zajímavosti, krajinné prvky, vzácné rostlinné a živočišné druhy nebo běžné hospodářské plodiny a zvířata. Je obtížné zjistit poměr přírodních motivů k čistě historickým nebo neutrálním tématům, tím spíše, že se na mnoha vlajkových listech nachází zároveň několik různých motivů. Je však možné odhadnout, že se přírodopisná témata objevují v každém roce přibližně na polovinu udělovaných vlajek. Např. v r. 2001, kdy bylo uděleno celkem 327 vlajek, neslo

26

24

22 Drak a rošt jako atributy sv. Markéty a sv. Vavřince na listu vlajky obce Luková v okrese Ústí nad Orlicí z r. 2004 odkazují na dvě místní kaple zasvěcené těmto světům.

23 Bájný netvor gryf vznikl spojením orlice se lvem. Na vlajku obce Hradec nad Svitavou z r. 2007 byl převzat z obecní pečeti z r. 1650 a navazuje na původní název obce – Greifendorf.

24 Vlajka s astrologickým kozorohcem obce Semanín, okres Ústí nad Orlicí, z r. 2002

25 Bílý jednorožec na vlajce města Žirovnice, okres Pelhřimov, z r. 1995 pochází z jejího městského znaku.

26 Antický bůh větru Boreas na vlajce obce Větrušice v okrese Praha – východ z r. 2002

27 Unikátní netvor záhadného původu na vlajce města Česká Třebová byl v r. 1995 převzat z městského znaku.

Obr. z archivu autora a databáze www.psp.cz/rekoslog

183 nejrůznější přírodní motivy, což představuje 59 %. V r. 2003, v němž vznikl vůbec největší počet vlajek, to bylo dokonce 66 %.

Přihlédneme-li k okolnosti, že o udělení symbolů žádají převážně představitelé obcí, jejichž obyvatelé mají ke svému bydlišti osobní vztah, pak skutečnost, že občané a jejich zastupitelé dávají přednost motivům přírodopisným, svědčí o vědomě zdravém a pozitivním poměru k jimi obývané krajině a přírodě vůbec. V obdobně srovnatelné míře se v námětech uplatňovaných na komunálních vlajkách projevuje i respekt k historickým tradicím a kulturnímu dědictví našich předků. Zdá se tedy, že můžeme do budoucna hledět s jistým optimismem, alespoň co se týče tematické koncepce českých komunálních symbolů, jejichž odborná a většinou i esteticko-výtvarná kvalita je na poměrně vysoké úrovni.

27